

ALESSANDRO CATALANO / „RADEMUS BARBAS ITALIS“ (ITALOVÉ A ČEŠI NEJEN PO BÍLÉ HOŘE)

Peter Demetz v nedávno vydané knize *Praha černá a zlatá* opakovaně zdůrazňuje roli, kterou sehráli Italové při rozvoji Prahy, a to nejen architektonickém. V jedné z poznámek vyjadřuje podiv nad tím, že italská badatelé dosud projevíli tak malý zájem o tuto součást národních dějin, což jen potvrzuje, jak nedostačující jsou dosavadní studie a jak velký je dluh italské historiografie.¹ Vztah Itálie a Čech je téma, které přilákalo zájem badatelů již několikrát.² Bylo by asi zbytečné připomínat, že se jednalo o vztah vzájemný: Itálie na jedné straně přitahovala cizince jako kolébka renesanční kultury, na straně druhé nacházelo mnoho Italů uplatnění právě ve střední Evropě. Umělecké a obchodní styky s sebou samozřejmě přinášely promísení zvyků a tradic, ale zároveň i reflektování zjevných odlišností, které tyto dvě podobné, avšak nikoli stejné kultury vždy rozdělávaly. Není žádným tajemstvím, že je velký rozdíl mezi stavem poznání česko-italských vztahů v dějinách umění a hudby na straně jedné, a v literatuře a historii na straně druhé. O nejdůležitějších uměleckých víme alespoň něco, další Italové působící v Čechách (obchodníci, bankéři, duchovní, vojáci a jiní) však stále zůstávají velkou neznámou.

Na následujících stranách jsme se pokusili podat poněkud jiný obraz česko-italských vztahů, a to prostřednictvím autentických textů, v nichž se různými způsoby odráží obraz jedné kultury v druhé. Zájem o italskou renesanci u Václava Černého zcela nepochybně vychází z jiných zdrojů než pozornost, kterou Benito Mussolini věnoval Mistru Janu Husovi. Znalost předmětu studia českého romanisty byla nesrovnatelná s neznalostí reálií a povrchností typickou pro budoucího italského diktátora. Zajímavé ale je, že právě Hus mu byl postavou tak blízkou. Úplně jinak musíme soudit široce pojatou antologii italské renesance, která rozbíjí mýtus skrovného zájmu Václava Černého o italskou kulturu a ukazuje zákulisí pražských nakladatelství v padesátých letech.

Jádro našeho výběru však tvoří texty z doby raného novověku. Nikoli náhodou: podobně jako v jiných zemích jsou i v Česku prostudovány novější dějiny podrobněji než 17. a 18. století. Platí to i o česko-italských vztazích.³ Obraz dobového působení Italů v Čechách a Čechů v Itálii je kusý. Často jsme odkázáni pouze na to, co v třicátých letech minulého století shrnul A. Cronia ve své monografii. Jedná se o stav poznání, které není adekvátní významu italštiny pro dějiny barokní doby.

Nahlédneme-li do archivů českých a rakouských šlechtických rodů, zjistíme, že jsou plně zajímavých italských dokumentů právě ze 17. století. Proto dnes působí již

velmi zastarale Croniův soud, že „*styky s Itálií zajisté nechyběly, ale postrádaly srdečnosti a intenzity předchozích dob. [...] A na poli literárním, uměleckém a vědeckém měla pak Itálie zatarasenou cestu němectvím, které se stávalo vždy výbojnější a vedlo českou vzdělanost k jiným pólům.*“⁴ Velmi skoupý Croniův soupis italských textů o Čechách neodpovídá skutečnosti, a naopak připomíná jedno bolavé místo italské historiografie, která má stále velký dluh vůči vypsání dějin „Italů mimo Itálii“. Kdysi na to upozornil již Antonio Gramsci, když poukázal na potřebu mapování role Italů v Evropě na začátku moderní doby: když v Itálii chybělo centrum, kolem něhož by se mohli intelektuálové soustřeďovat, přesídlila řada umělců a intelektuálů (a v neposlední řadě i duchovních) do různých evropských zemí a našla uplatnění ve státní správě, na dvorech šlechticů či jinde.⁵ Ačkoliv se objevily pokusy popsat tato bílá místa italských dějin, nepřekročilo bádání nikdy stadium přípravných prací.⁶ Je proto třeba ještě jednou zdůraznit, že kromě několika výjimek se intenzita česko-italských vztahů v době barokní dosud v konkrétní studii či publikaci pramenů neodrazila.⁷

Již anglický historik R. J. W. Evans si povšiml, že protireformace ve střední Evropě nikdy neztratila určitou italskou dimenzi, a je velmi smutné, že jeho kniha, která výrazně změnila tradiční obraz středoevropské společnosti 17. a 18. století, dosud nebyla přeložena do češtiny.⁸ Velmi závažné je podcenění úlohy italštiny jakožto kulturního jazyka v zemích střední Evropy, uvědomíme-li si, že i císař a dvořané často psali literární díla v italštině.⁹ Po obvyklé poznámce, že v habsburských zemích byla italština rozšířeným jazykem, nikdy nenásledoval hlubší rozbor, který je tolik potřebný pro pochopení novověké společnosti 17. století, v neposlední řadě i proto, že je cestou k poznání tehdejšího každodenního života – korespondence, rodinných vztahů a cest do zahraničí.¹⁰ Pro mnohé historiky bude možná překvapením, že významná část korespondence různých šlechticů byla často vedena italsky a že četba italských literárních děl v originálu byla tehdy pro vyšší sociální vrstvy samozřejmostí.¹¹ Italština byla koneckonců jeden z jazyků habsburského soustátí, a nemohla proto chybět ve výchově mladého šlechtice. Mnoho italských rukopisů ve středoevropských knihovnách a archivech stále čeká na toho, kdo je vynesie na světlo: kdokoli je byt jen zběžně obeznámen s texty tohoto typu, ví, že právě italština je často tou největší překážkou, s níž se musí historik potýkat.¹² Tyto archivní materiály potvrzují známou teorii Václava Černého, že nemá smysl pokoušet se „*vykombinovat, vykonstruovat nějaký přímý a určitými osobnostmi i díly doložený vliv marinismu a Marinioho na naši poezii.* [...] *Marinismus vlíná do české kultury jinak: společenským stykem.*“¹³ (zvýraznil V. Č.) Nejsem si jist, bylo-li šťastné nazvat tento životní styl „marinismem“, je však navýsost zřejmé, že od dvacátých let 17. století přehlušila italská kultura španělský vliv a udržela své pozice hluboko do 18. století, kdy byla nahrazena vkusem francouzským.

Výběr textů v tomto tematickém bloku Souvislostí by chtěl představit alespoň

základní výsledky bádání v italských a středoevropských archivech za posledních několik let.¹⁴ Kromě vojáků, kteří sehráli významnou roli při odstranění Valdštejna, působilo v novověkých Čechách ještě několik dalších skupin Italů. Například nemálo italských rodin poslalo dcery do dalekých krajů na severu, aby spojily své osudy s českými zeměmi. Známe naopak i několik českých šlechticů, jež se odstěhovaly do Itálie. Velmi podceňná je otázka vlivu papežského dvora v okamžiku, kdy se kurie pokoušela o znovuzískání ztraceného evropského prostoru, málo probadané jsou vztahy mezi Prahou a apoštolským stolcem. V době rostoucí rekatolizace není překvapením, že velkou italskou skupinu v Praze tvořili duchovní, kteří v Čechách pomáhali znovu nastolit katolicismus podle tridentského vzoru. Bez jejich spolupráce by byla rekatolizace českých zemí jen těžce představitelná. Často se právě oni dostávali do střetu s místními politiky a duchovními, jak o tom svědčí například tisíce dopisů, které adresoval kapucín Valeriano Magni římské kongregaci pro rozšíření víry. Magni byl jedním z nejdůležitějších pomocníků kardinála Arnošta Vojtěcha z Harrachu, postavy, již česká historiografie velmi zanedbávala. Dosud toho málo víme nejen o jeho vztazích s Itálií či se Španělskem, ale i o jeho přítomnosti v Praze či o společenských kontaktech jeho rodiny.¹⁵ Například za jedním z nejdůležitějších objevů české literární historie (neznámého rukopisu Calderona de la Barca) se skrývá knihovna manželky vnuka kardinála Harracha.¹⁶ Kromě Harrachova programu provádění katolické reformace nabízíme ukázkou jeho „deníků“, které představují jeden z nejdůležitějších pramenů k české rekatolizaci vůbec. Čtenář může ocenit jemnou ironii jeho zápisů a široký kulturní záběr. Harrach rád spolupracoval s Italy, ačkoli kvůli tomu musel čelit mnoha útokům. Povzdech *O misera Boemia* (Ach, ubohé Čechy), jež pochází z pera jednoho z italských Harrachových spolupracovníků a který dal název celému přítomnému bloku, navíc svědčí o tom, že si Italové byli vědomi neradostného stavu českého království. Dva latinské pamflety, které publikujeme, dostatečným způsobem dokládají, nakolik byla pro někoho přítomnost Italů (a cizinců vůbec) v českém prostředí nežádoucí. Pestrý život italské menšiny v Praze je probádán jen pro 16. století¹⁷ a roli italských duchovních zachycuje také zpráva o obléhání Prahy roku 1648, kterou sepsal bývalý barnabit Florio Cremona, postava málo známá, ale velmi zajímavá. Vysokou úroveň italského dějepisceví, kterou si může každý sám porovnat s dobovou českou produkcí, představují nejvýznamnější italský historik té doby Gualdo Priorato a učenec Bartoloni z Empoli, autor jednoho z nejrozsáhlejších historických děl věnovaných české minulosti a básnické skladby oslavující mělnické víno.

Autory ostatních textů jsou cestovatelé a vyslanci: ve známém a velice dobře napsaném cestopise Heřmana Jakuba Černína z Chudenic se odráží fascinace Římem a pulzující život římské německé menšiny, o níž dosud bohužel víme rovněž velmi málo.¹⁸ Deník z výpravy toskánského velkovévody do Prahy roku 1628, cestovní deník toskánského šlechtice Francesca Riccardiho a zpráva Marca Martelliho uka-

zují dostatečně, jak byly Čechy zdevastované třicetiletou válkou vnímány tehdejšími italskými návštěvníky.

Většina textů nás vrací do doby, na niž jsme ještě donedávna pohlíželi s despektem. Může se nám zdát podezřelá kvůli nezájmu vyšších vrstev o to, co pro nás dnes představuje největší symbol národního citění – jazyk. Tehdy však platilo, že kultura byla kulturou všude. Existovala pouze jedna, nadnárodní kultura, která byla uznávána v Praze jako v Římě, ve Vídni jako v Paříži. V zemích od sebe velmi vzdálených nacházíme v knihovnách často tytéž knihy a nebylo přitom vůbec důležité, v jakém byly napsány jazyce (to, že kniha byla napsána italsky, bylo dokonce vnímáno jako určitá přednost). Doba, kdy se národní identita poměřovala s národním jazykem, byla tehdy ještě nepředstavitelná a málokterý ze šlechticů té doby by předpokládal, že nebude vnímán jako obhájce zemských práv, ale jako zrádce národních zájmů. Naštěstí se naše vnímání barokní doby již hodně změnilo, avšak stále ještě nezmizel strach z kultur, které jsou nám blízké, ale zároveň se od té naší liší. Ještě dnes je synonymem špatného vkusu argument (zne)užívání cizích vzorů. Když slyšíme, co se – i v intelektuálních kruzích – povídá o integraci do Evropské unie, máme silný pocit, že představa jedné celoevropské kultury je opravdu nenávratně ztracena. Jako by se národní identita opravdu měřila tím, jestli se koblíhy budou prodávat volně, nebo balené v sáčku.

POZNÁMKY

- 1 P. Demetz, *Praha černá a zlatá*, Praha 1999, s. 472.
- 2 Základní práce o česko-italských vztazích: A. Cronia, *Čechy v dějinách italské kultury (tisíciletá žeň)*, Praha 1936. Viz ale také A. Cronia, *La conoscenza del mondo slavo in Italia*, Padova 1958; pro starší dobu F. Tadra, *Kulturní styky Čech s cizinou až do váleku husitských*, Praha 1897; základní dílo o světě umění: P. Preiss, *Italští umělci v Praze. Renesance, Manýrismus, Baroko*, Praha 1986. Mnoho nových podnětů k renesanci obsahuje sborník S. Gracioti (ed.), *Italia e Boemia nella cornice del rinascimento europeo*, Firenze 1999 (k vydání se připravuje podobný sborník věnovaný barokní době). Úvod do italské přítomnosti v novověkých Čechách podal italský historik G. Cengiarotti, *Considerazioni introduttive intorno ai caratteri della presenza italiana in Boemia (sec. XVI–XVIII). Lineamenti storici*, Poggibonsi 1987. Mnoho zajímavých informací rovněž přinášejí četné katalogy výstav, které se konaly v posledních letech. Existují i důležité práce italských historiků, v Čechách nepříliš známé, například F. Gui, *I gesuiti e la rivoluzione boema. Alle origini della guerra dei trent'anni*, Milano 1989; D. Caccamo, *Eretici italiani in Polonia, Moravia, Transilvania (1558–1611). Studi e documenti*, Firenze 1970; D. Caccamo, „Il rinnovamento cattolico nell'Europa orientale“, *La Chiesa nell'età dell'assolutismo confessionale, Storia della Chiesa*, XVIII/2, Milano 1988, pp. 221–271; a nakonec velmi zajímavá studie o četných apologiích češtiny na konci 18. století – G. Dell'Agata, „La questione della lingua presso i cechi: le apologie del cecco nell'ultimo quarto del XVIII secolo“, *Studi sulla questione della lingua presso gli slavi*, ed. R. Picchio, Roma 1972, pp. 327–344.
- 3 Viz například málo známý J. Rosendorfský, *Riflessi di Roma nella letteratura ceca dal risorgimento ad oggi* Spisy univerzity J. E. Purkyně v Brně, Filosofická fakulta 160, Brno 1971.

- 4 Cronia, c. d., s. 77.
- 5 A. Gramsci, *Gli intellettuali e l'organizzazione della cultura*, Torino, Einaudi 1949.
- 6 Viz práce C. Morandi, „Italiani nella vecchia Austria“ [1941], *Scritti storici*, ed. A. Saitta, Roma, Istituto storico italiano per l'età moderna e contemporanea, 1980, I, s. 526–531; „Italiani in Ungheria e in Transilvania“ [1941], *Ibidem*, s. 532–537; „Appunti e documenti per una storia degli Italiani fuori d'Italia (A proposito di alcune note di Antonio Gramsci)“ [1949], *Ibidem*, s. 78–84.
- 7 Několik podnětů, kam by se mohlo bádání ubírat, je obsaženo v následujících studiích: J. Polišenský, „Rassegna delle fonti per la storia e la cultura italiana in Cecoslovacchia“, *Historica*, 1967, 14, s. 271–278; J. Polišenský, „Le relazioni tra la Boemia e l'Italia al tempo di Giordano Bruno e Galileo Galilei“, *Philologica pragensia. Časopis pro moderní filologii*, 1981 (LXIII), 24, s. 6–12; Z. Hojda, „Zastavení nad novým soupisem italik od Jaroslavy Kašparové a nad literaturou k česko-italským vztahům vůbec“, *Folia historica bohemica*, 1991, 15, s. 481–497.
- 8 R. J. W. Evans, *Felix Austria*, Milano 1981, p. 394. Originál knihy je samozřejmě anglicky: R. J. W. Evans, *The Making of the Habsburg Monarchy. 1550–1700. An Interpretation*, Oxford 1979. Český viz alespoň R. J. W. Evans, „Bílá hora a kultura českých zemí“, *Československý časopis historický*, 1969 (XVII), 6, s. 845–862. Mnoho podnětů obsahuje i sborník *Crown, Church and Estates. Central European Politics in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, ed. by R. J. W. Evans and T. V. Thomas, Houndmills-London 1991.
- 9 Srovnej staré práce M. Landaua, *Die italienische Literatur am österreichischen Hofe*, Wien 1879 a U. de Bin, *Leopoldo imperatore e la sua corte nella letteratura italiana*, Trieste 1910.
- 10 O cestách do zahraničí viz průkopnické studie: J. Pánek, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551–1552*, Praha 1987; a J. Pánek, „Čeští cestovatelé v renesanční Evropě. Cestování jako činitel kulturní a politické integrace“, *Český časopis historický*, 1990 (LXXVIII), s. 661–682.
- 11 O italské literatuře v Čechách viz také J. Kašparová, „K problematice českých překladů italských děl v naší starší literatuře“, *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků SK ČSR*, 1990 (VI), 1, s. 79–111.
- 12 Velmi jasný příklad o důležitosti těchto dokumentů představují práce českého archiváře Šolleho o Galileově procesu na základě korespondence, která je dochována v náchodském archivu: Z. Šolle, „Galileo Galilei. Nový pohled na pověstný proces“, *Studia Comeniana et historica*, 1977, 16, s. 105–133; Z. Šolle, *Neue Gesichtspunkte zum Galilei-Prozess (Mit neuen Akten aus böhmischen Archiven)*, Wien 1980.
- 13 V. Černý, *Až do předsání nebes. Čtrnáct studií o baroku našem i cizím*, Praha 1996, s. 204–205. O tom viz také J. Pelán, „Sulla questione del ‚Marinismo‘ nella poesia barocca ceca – K otázce ‚marinismu‘ v české barokní poezii“, *Rivista dell' Istituto Italiano di Cultura di Praga – Časopis Italského kulturního institutu v Praze*, V (1999, 2 – 2000, 1), s. 30–45.
- 14 Užitečný seznam římských knihoven a způsobu katalogizace nachází čtenář v článku H. Beránková, „Možnosti heuristiky k dějinám českého knihtisku v římských knihovnách s historickými fondy“, *Knihy a dějiny*, 1996 (III), 2, s. 33–44.
- 15 „Vztahy Harrachovy ke Španělsku ovšem touto knihou zdaleka nejsou postiženy v plné šíři. K takovému vylíčení by bylo potřebí povšimnout si mnohem podrobněji, než činí Krásl, např. styků Harrachových se španělskou stranou při volbě papežů, jichž se Harrach zúčastnil, jeho deníkových zápisů, líčících jeho duchovní dojmy z Itálie, jeho korespondence se španělskými vyslanci na císařském dvoře i se synovcem Ferdinandem Bonaventurou, který byl v letech 1660–1662 císařským vyslancem na dvoře madridském, a jiných materiálů bohatého harrachovského archivu v Brucku nad Litavou“, Z. Kalista, *Ctihodná Marie Elekta Ježšova*, Kostelní Vydří 1992, s. 209.
- 16 „Mezi diváky slavnostního představení v Madridu seděla mladá dáma z Čech, nadšená titelka divadla, a Calderóna zvláště: Marie Josefa (María José) hraběnka Harrachová, dcera rakouského vyslance na španělském dvoře, známého diplomata a důvěrníka císaře Leopolda I., Ferdinanda-Bonaventury

- hraběte Harracha. S jejími knihami, anebo mezi knihami její matky, rozené hraběnky Lambergové, přišel do Čech opis obdivovaného dramatu. [...] Roku 1682 se mladá Harrachovna vdala za Jana Josefa hraběte Kuenburga, sňatek dvou lidí kulturně citících španělsky (*españolizados*). A její španělská knihovna i se španělskými rukopisy se s ní stěhovala ke Kuenburgům na Mladou Vožici, kde se po její smrti rychle vytratilo povědomí o tom, co manuskripty tají, neboť autorovo jméno na nich nestálo.“ V. Černý, „Zpráva o objevu, identifikaci a edici dvou ztracených Calderonových dramát“, V. Černý, *Až do předsíně nebes. Čtrnáct studií o baroku našem i cizím*, Praha 1996, s. 44.
- 17 Bohužel neexistuje pro novověkou Prahu žádná studie, která by se dala srovnat s J. Janáčkem, „Italové v předbělohorské Praze (1526–1620)“, *Pražský sborník historický*, 1983, 16, s. 77–118.
- 18 I. Polverini-Fosi, „A proposito di una lacuna storiografica: la nazione tedesca a Roma nei primi secoli dell'età moderna“, *Roma moderna e contemporanea*, 1993, 1, s. 45–55. O česko-německých vztazích v době třicetileté války viz alespoň G. Lutz, „Roma e il mondo germanico nel periodo della guerra dei Trent'anni“, *La Corte di Roma tra Cinque e Seicento. „Teatro“ della politica europea*, ed. G. Signorotto e M. A. Visceglia, Roma, Bulzoni 1998, s. 425–60.

ALESSANDRO CATALANO (1970) je italský bohemista. Vystudoval bohemistiku a dějiny na Univerzitě La Sapienza v Římě, kde dokončil také postgraduální studium (obor slavistika) a obhájil disertační práci o Arnoštu Vojtěchovi hraběti z Harrachu (1598–1667). Českou literaturu přednáší na univerzitě ve Florencii a v Pise a překládá (mj. M. Součková, B. Hrabal, J. Kolář, V. Nezval, M. Viewegh).

... NA ÚVOD

Jaroslav Hašek: Jak v Itálii povstávají předsedové ministerstev / 5

O MISERA BOEMIA...

Alessandro Catalano: „Rademus barbas Italis“ (Italové a Češi nejen po Bílé hoře) / 9

Valeriano Magni: Dopis kardinálu Ludovisimu (Počátky katolické protireformace a Magniho program) (přeložila Helena Mahlerová, komentoval Alessandro Catalano) / 15

Petr Maťa: Boemia desolata (Z deníku toskánské výpravy do Čech roku 1628) / 23

Alessandro Catalano: Italský deník kardinála Arnošta Vojtěcha z Harrachu a bouřlivý rok 1638 (pasáže z deníku přeložila Helena Mahlerová) / 29

Studentská píseň proti kardinálu Harrachovi (přeložili Alessandro Catalano, Eva Krátká, Petr Maťa, Anna Ohlidalová) / 47

Dva hanopisy na spolupracovníky kardinála Harracha (přeložil Richard Mašek, komentoval Alessandro Catalano) / 53

Florio Cremona: Obléhání Prahy roku 1648 (přeložila Helena Mahlerová, komentoval Alessandro Catalano) / 63

Arnošt Vojtěch z Harrachu: „Kromě ústřic měli jsme též čerstvého jesetera“ (Konec sporu o univerzitu) (přeložila Helena Mahlerová, komentoval Alessandro Catalano) / 71

Petr Maťa: Čechy a Morava roku 1666 v cestovním deníku toskánského šlechtice Franceska Riccardiho / 73

Galeazzo Gualdo Priorato: Historie Albrechta z Valdštejna, vévody frýdlantského (přeložila Helena Mahlerová, komentoval Alessandro Catalano) / 83

Petr Maťa: Principessa boema (Vyslanec Marco Martelli o Anně Marii Františce Toskánské a jejím českém zázemí) / 93

Pietro Domenico Bartoloni z Empoli – italský učenec 18. století o českých králích a mělnickém vínu (přeložili Helena Mahlerová a Vladimír Mikeš, komentoval Alessandro Catalano) / 99

Heřman Jakub Černín: Deník z cesty po Itálii (přeložila Eva Krátká, komentoval Alessandro Catalano) / 113

Benito Mussolini: Jan Hus, hlasatel pravdy (přeložil a komentoval Pavel Helan) / 125

Alessandro Catalano: K nevydané antologii Italská renesance Václava Černého / 135

Václav Černý: Slovo úvodem (K antologii Italská renesance) / 141

Antologie Italská renesance z pozůstalosti Václava Černého: Dante Alighieri, Angelo Poliziano, Luigi Alamanni, Francesco Petrarca (přeložili Václav Černý, Emanuel Frynta, Jan Zábřana) / 153

THOMAS BERNHARD

- Wendelin Schmidt-Dengler: Jedenáct tezí k dílu Thomase Bernharda (přeložil Tomáš Dimter) / 167
- Thomas Bernhard: Je to komedie? Je to tragédie? (přeložil Tomáš Dimter) / 172
- Má zkrátka krásné srdce (Rozhovor s Janem Antonínem Pitínským) / 177
- Bernhard říkal, že nenávidí herce (Rozhovor s Jiřím Ornestem) / 180
- Bratrův stav mohla vylepšit pouze transplantace srdce (Rozhovor s Peterem Fabjanem) / 183
- Tomáš Dimter: Bernhard o Bachmannové, Bachmannová o Bernhardovi / 185
- Ingeborg Bachmannová: Skleněné ticho při zacházení s roztržitým světem (Fragment z roku 1969) (přeložil Tomáš Dimter) / 190

LITERATURA

- Vojtěch Hladký: Vítkův Empedoklés / 194
- Petr Fantys: Abramsův příběh (nejen) o romantismu / 203
- Jiří Zizler: Básník nepřetržitého světa / 210
- Jiří Hraše: Škandál Radiojournalu a F. X. Šalda / 218
- František Vrhel: K motivu Golema v díle Jorge Luise Borgese / 230
- Jorge Luis Borges: Golem (přeložili Jan Jícha a Alena Rettová) / 235
- Thomas Stearns Eliot: Popeleční středa (přeložil Martin Pokorný) / 244
- Petr Halmay: Koncová světla / 253
- Petr Borkovec: Falconi tinnunculo / 261
- Kateřina Rudčenková: Les / 268
- Václav Burian: Z poznámek o naději / 272
- Jan Machonin: Majolika lysergová / 275

POD ČAROU

- Martin Gaži: Dvakrát o literatuře z Čech (Jürgena Serkeho Böhmisches Dörfer a Antonína Měšťana Česká literatura mezi Němci a Slovany) / 280
- Martin Bedřich: Tuť mu bába bibli vyloží (Eduarda Petru Zrcadlo skutečnosti) / 285
- Miloš Doležal: Za přízraky mrtvých (Giorgia Bassaniho Pamětní deska v Mazziniho ulici) / 289
- Jan Jandourek: Dvakrát Komárek (Martina Komárka Smrtáci a Rytíři kříže) / 291
- Jan Linka: Pod maskou autenticity (Michała Głowińskiego Černé sezony) / 294
- Jana Fantysová-Matějková: Středověké mnišství v západní Evropě (Hugh Lawrence Dějiny středověkého mnišství) / 296
- Martin Nodl: Glosy historické VII. (Antonína Klimka Velké dějiny zemí Koruny české XIV., Jan Hus na přelomu tisíciletí, Františka Kavky Ohlédnutí za padesáti lety ve službě českému dějepiscectví) / 299

- Jan Dobeš: Stále naléhavé svědectví (Victora Klemperera Deníky 1933–1941) / 305
Stanislava Moyšová, Josef Fulka: Vznášející čtení (Leopolda von Sacher-Masocha
Venuša v kožuchu, Gillesse Deleuze Masoch a masochizmus) / 310
Péter Nádas: Kertészovo dílo a jeho téma (přeložila a komentovala Marta
Morvayová) / 316
Štěpán Nosek: Linoryty z vojny (Jiřího Samka výtvarný doprovod čísla) / 319

OHLASY

- Vojtěch Hladký: Poznámka k recenzi i ke knize (ad Petr Šourek, Souvislosti
3–4/2001) / 322

VÝTVARNÝ DOPROVOD ČÍSLA

Linoryty Jiřího Samka

SOUVISLOSTI 3-4/2002 REVUE PRO LITERATURU A KULTURU

Ročník XIII. Vydává Sdružení pro Souvislosti.

ŠÉFREDAKTOR / Martin Valášek

REDAKCE / Petr Borkovec, Petr Šrámek

REDAKČNÍ KRUH / Bohuslav Blažek, Miloš Doležal, Bohdan Chlíbec, Jan Jandourek, Václav
Konzal, Jakub Krč, Jan Linka, Zdeněk Neubauer, Štěpán Nosek, Václav Petrbock, Antonín Petruželka,
Martin C. Putna, Přemysl Rut, Jan Spousta, Jiří Zajíc a další přátelé

ADRESA / Souvislosti, Pod Strojírnami 10, Praha 9, 190 00; tel. 283 892 318

E-MAIL / souvislosti@seznam.cz

INTERNET / www.souvislosti.cz

ISSN 0862-6928 / MK ČR E 6491

CENA / **99 Kč**

Obálka a grafická úprava Jiří Médílek a Jakub Krč / Sazba Lacerta (www.sazba.cz) / Osvit Marvil / Tisk
Grantis, Ústí nad Orlicí / Distribuce Kosmas, Kralupská 2/47, Praha 6, 160 00 / Přetiskování materiálů je
možné jen se svolením redakce

**Toto číslo vychází s podporou Ministerstva kultury ČR, Státního fondu kultury ČR,
Open Society Fund Praha, Nadace Český literární fond a Jakuba Krče**